

Odgovori: Sindikat kulture in narave Slovenije Glosa

- Ali razumete dvig minimalne plače kot izoliran socialni korektiv ali kot element, ki mora biti sistemsko integriran v celotni plačni model javnega sektorja?

Dvig minimalne plače mora biti integriran v celotni plačni model javnega **in zasebnega** sektorja. Minimalna plača ni socialni korektiv, ampak mehanizem, s katerim se v državi zagotavlja eno od najosnovnejših pridobitev razrednega boja – to, da nekdo, ki je zaposlen za poln delovni čas, ne le živetari, ampak si ob osnovnih življenjskih potrebščinah lahko privošči še kaj dodatnega.

- Ali boste ob vsakem dvigu minimalne plače avtomatično prilagodili celotno plačno lestvico?

Da.

- Kakšno razmerje med najnižjo in najvišjo plačo v javnem sektorju se vam zdi dolgoročno vzdržno in pravično? Prosimo za konkretno številko, ne za načelno izjavo.

1 proti 5.

- V kakšnem roku boste odpravili kompresijo, ki je v tem mandatu ponovno nastala? Odgovor, da je minimalna plača socialno nujna, ni dovolj. To razumemo. Vprašanje je, ali imate sistemsko rešitev ali pa boste prihodnji mandat znova upravljali z občasnimi popravki, ki ustvarjajo nove anomalije.

Mi, socialisti! imamo v zakonodajnem postopku zakon, ki bi prepovedal osnovne plače, določene pod minimalno plačo. Kompresija bo odpravljena takoj, ko bo ta zakon sprejet, če ne v tem mandatu, pa v naslednjem. Za to si bomo prizadevali od prvega dne mandata.

- Na področju samozaposlenih v kulturi je bila uredba sprejeta. Vendar vprašanje ostaja: ali trenutna ureditev zagotavlja dolgoročno socialno varnost ali zgolj začasno stabilizacijo?

V tem mandatu ste sindikati ZASUK, Glosa in SVIZ izborili t.i. Zasukovo minimalko, torej minimalno nujno plačilo za vse zunanje izvajalce (ne zgolj za samostojne delavce v kulturi). To je velika sindikalna zmaga združenih prekarne delavcev, ki ustavlja tridesetletno izkoriščanje ustvarjalcev za delo za minimalno plačilo ali zelo razširjeno prakso med direktorji javnih kulturnih inštitucij - delo za reference brez plačila. Zaradi tega poslovnega modela zastojkarstva so bili delavci desetletja potisnjeni v stisko.

Kljub tej zmagi pa v pogovorih s sindikati ugotavljamo, da se direktorji javnih zavodov, agencij in skladov implementaciji Zasukove minimalke upirajo in iščejo obvode, ki pa so seveda nelegalni. Aktualno je razkritje neupoštevanja uredbe s strani RTV. **Potrebno je okrepiti nadzor nad izvajanjem Zasukove minimalke in vzpostaviti mehanizme, ki ažurno nadzorujejo izvajanje plačil po črki zakona, uvesti je potrebno učinkovite sankcije za kršitelje in v sistem vgraditi močnejšo in neposredno vlogo sindikatov kulturnega sektorja.**

Čeprav so v tem mandatu za samostojne delavce v kulturi uvedli drsni cenzus, ki omogoča uveljavljanje plačila do prispevkov za socialno varnost tudi ob preseganju cenzusa, pa to ni dovolj. Problem, ki vztraja in z naraščajočo draginjo postaja vse bolj pereč, je višina cenzusa. Cenzus je postavljen univerzalno in pri tem ne razlikuje med različnimi konteksti, v katerih živijo in ustvarjajo samostojni delavci, kot npr. da morajo s prihodki preživljati tudi druge družinske člane, plačati najemnino, s tem denarjem plačevati tudi prostor za delo in opremo in vse ostalo. **Smiselno je preučiti ustreznost izračunov višine cenzusa v povezavi s povišanimi življenjskimi in produkcijskimi stroški ter skladno s tem načrtovati ustrezne rešitve, ki ne izključujejo uvedbe različnih cenzusov glede na bivanjske in produkcijske pogoje delavcev.**

Tretji pomemben vidik zagotavljanja večje socialne in ekonomske varnosti izhaja iz izsledkov zadnje Poligonove raziskave o življenju in delu

kulturno-ustvarjalnih delavcev, ki med drugim izpostavlja še en pereč problem: nedisciplino javnih kulturnih institucij pri plačevanju opravljenega dela in zamude občinskih in državnih razpisov pri objavah razpisov in pri objavi rezultatov. **Razpisi bi morali biti objavljeni v dogovorjenih roki, ki jim sledi tudi objava rezultatov v napovedanih rokih.** To bi prispevalo k urejenosti življenja in dela samostojnih delavcev v kulturi, da lahko načrtujejo svoje delo, prihodke in izdatke. **Javne institucije, ki zamujajo z izplačili, je potrebno sankcionirati - ne pa, da ravno javne institucije, ki delujejo z javnim denarjem, zvrčajo celo delovanja na prekarne ustvarjalce.**

Nenazadnje je potrebno vse moči usmeriti v zagotavljanje produkcijskih prostorov za samostojne delavce. Mi, socialisti! opozarjamo na pospešene procese gentrifikacije, ki ne le odstranjujejo cenovno dostopna in primerna bivališča, ampak pospešeno krčijo prostor za neodvisne prostore ustvarjalne produkcije. **Investicije v infrastrukturo je potrebno primarno usmeriti v izgradnjo novih produkcijskih prostorov za neodvisno ustvarjalno produkcijo.** Ta pa - za razliko od centra ROG - ne smejo nastajati na način, da kanibalizirajo že obstoječe skupnostne in alternativne prostore.

Kriteriji za vpis v register samostojnih delavcev v kulturi so se v tem mandatu posodobili, kar pozdravljamo. Kljub temu pa je še vedno prisoten problem, da je pri podelitvi statusa pomemben faktor presoje vrhunskosti predložitev uglednih nagrad. Kriterij nagrajenosti je diskriminatoren, saj so med posameznimi podpodročji kulturno-ustvarjalnega sektorja izrazite razlike. Nekatera področja in poklici, za kakovostno in celovito produkcijo ključni, so slabše vidni in zato manj pogosto nagrajeni, med delavci pa zato prihaja do neenakih pogojev pri kandidiranju za status.

Dodaten problem, na katerega je z raziskavo v preteklosti opozorila Asociacija, pa je, da so moški nagrajeni veliko pogosteje kot ženske. **Potrebno je reformirati vstopne kriterije za nagrade, ki se upoštevajo za podeljevanje statusa, da se izenači vidne in manj vidne poklice ter upošteva le nagrade, ki uravnoteženo nagrajujejo ženske in moške.**

- Kako boste uredili bolniško varnost, pokojninsko prihodnost in kreditno sposobnost teh ljudi? Ali podpirate minimalni dohodkovni standard, ki bi preprečil zdrs pod prag dostojnega življenja?

V prvi vrsti je treba vse prekarne oblike dela, pri katerih je to smiselno, strogo nadomestiti z rednimi zaposlitvami in udariti po delodajalcih, ki v prikrita delovna razmerja silijo espeje ali agencijske delavce. Pri tistih espejih, za katere to ni možno – in delavke in delavci v ustvarjalnih umetnostih sodijo v to kategorijo – pa je treba uvesti minimalne pravice, ki izhajajo tudi iz rednega delovnega razmerja (npr. nadomestilo za bolniško odsotnost, letni dopust, regres itd.).

Podpiramo uvedbo minimalnega dohodkovnega standarda, v katerega morajo biti vračunani tudi prispevki za pokojninsko blagajno, ki dohodku ustrezajo, ne le minimalni. Ta bi v veliki meri rešil tudi vprašanje kreditne sposobnosti.

- Digitalno okolje odpira dodatna tveganja. Slovenska avtorska dela se uporabljajo za treniranje sistemov umetne inteligence brez jasnih pravil in brez nadomestil. Kako boste zaščitili ustvarjalce pred nepooblaščenno uporabo njihovih del? Ali podpirate obvezno nadomestilo za uporabo avtorskih del pri treniranju umetne inteligence? Kako boste zagotovili, da slovenski jezik v digitalnem prostoru ne postane obrobna kategorija?

Poleg obveznega nadomestila bi uveljavili tudi prepoved uporabe avtorskih del pri treniranju umetne inteligence brez izrecnih soglasij avtorjev. Menimo tudi, da država ne sme spodbujati uporabe UI, ampak mora predvsem ozaveščati o dezinformacijah, ki jih lahko proizvaja, o socialnih posledicah, ki jih UI ima na že tako prekarizirane in marginalizirane delavke in delavce v kreativnih panogah.

Obenem je treba tehnološke gigante, močno obdavčiti, podatkovne centre, ki se za UI uporabljajo, pa prepovedati, saj porabijo ogromne količine vode in energije. Tehnogiganti bi prav tako morali plačevati visoko pavšalno nadomestilo, s katerim bi razpolagale panožne organizacije delavk in delavcev, katerih delo UI nadomešča.

Velik korak naprej glede uporabe slovenskega jezika v digitalnem okolju predstavljajo že spremembe Zakona o javni rabi slovenščine. Sicer se v praksi kaže, da je več teh prevodov narejenih strojno, zaradi česar so dvomljive kvalitete – razmisliti bi bilo treba o zahtevah po človeškem prevajanju s strani izobraženih, kvalitetnih prevajalcev.

- Kultura in varstvo narave nista proračunska okraska, temveč javno dobro. Kolikšen delež BDP ste pripravljene nameniti tem področjem? Prosimo za jasno številčno zavezo.

Narava je celota materialnega sveta in sestav z naravnimi zakoni med seboj povezanih in soodvisnih delov okolja in procesov. Človek je sestavni del narave, živi v naravi in živi od narave. Za njeno ohranjanje v stanju, ki omogoča reprodukcijo življenja prihodnjih generacij človeka in vseh ostalih živih bitij, ki tvorijo celoto, v kateri se je človek razvijal zadnjih milijon let, bomo namenili točno tak odstotek BDP, kot bo za to potreben.

Slovenija je v letu 2025 za kulturo namenila približno 1,6 % državnega proračuna. Zaskrbljujoče je, da se ta denar še vedno pretežno namenja za betoniranje prostorov za občinstva, namesto za financiranje dejanske produkcije in plačila delavcev v kulturi. Mi, socialisti! bi delež državnega proračuna v obdobju štirih let postopoma dvignili na 2,0 %, ob tem pa podrobno revidirali in ustrezno prilagodili deleže, ki se namenjujejo vlaganju v infrastrukturo in v ustvarjalno produkcijo v prid slednje. Trend v kulturno-ustvarjalnem sektorju je, da v njem ostajajo le tisti, ki izhajajo iz socialno močnejšega okolja, pokonci pa jo drži garanje med 20 in 25 tisoč delavcev prekarcev. A kultura je za vse, ne le za bogate. Znova mora postati dostopna vsem ljudem, ne glede na socio-ekonomski status. To je ključno vodilo kulturnih politik Mi, socialisti!

- Ali podpirate večletno programsko financiranje javnih zavodov, ki bi jim omogočilo stabilnost namesto stalne odvisnosti od letnih negotovosti?

Da.

- Pričakujemo tudi jasno stališče o socialnem dialogu. Ali boste sindikate dejansko vključili v pripravo zakonodaje, ki posega v položaj delavstva, ali bo dialog ponovno formalnost brez realnega vpliva?

Kot delavska in marksistična stranka že zdaj sodelujemo z bojevitimi sindikati in progresivnimi elementi civilne družbe pri pripravi zakonodajnih predlogov ter jim pomagamo pri njihovih akcijah. S tem delom nameravamo nadaljevati tudi v prihodnje.

- Kako boste zagotovili strokovno in nepolitično kadrovanje v javnih institucijah?

Naš cilj je v javne institucije spraviti ljudi, ki imajo poleg strokovnega znanja tudi razredno zavest in jasne cilje okoljske, družbene in socialne pravičnosti. “Apolitično kadrovanje v javnih institucijah” je liberalna krinka za politično kadrovanje z ljudmi, ki operirajo znotraj ideologije vladajočega razreda in njegovih politik. Seveda to ne pomeni, da se bomo zavzemali za to, da v institucije pridejo ljudje, ki področij ne poznajo. Na srečo pa v Sloveniji ne manjka bork in borcev, ki so na svojih področjih suvereni in strokovni ter obenem postavljajo interese okolja in delavskega razreda na prvo mesto.

- In, nenazadnje, kako boste reševali stanovanjsko vprašanje mladih kulturnih in naravovarstvenih delavcev ter drugih zaposlenih v javnem sektorju in širše? Brez dostopnih stanovanj ni stabilne družbe, ampak grozeča prekarna prihodnost.

Stanovanjske krize se je treba lotiti z dveh koncev. Prvi je obnovitev javnega stanovanjskega fonda – torej fonda stanovanj v javni lasti, v lasti stanovanjskih skladov. Te morajo skladi pridobiti z nacionalizacijo praznih stanovanj, z gradnjo ali z odkupom, in jih nato oddajati neprofitno – torej s tako najemnino, da se pokrijejo stroški vzdrževanja stanovanja in nič več od tega.

Drugi konec pa je na strani praznih stanovanj, katerih lastniki so ljudje, ki v njih ne bivajo. Najprej je treba uvesti nepremičninski davek, pri čemer se mora stanovanja, ki niso oddana v dolgoročni najem, dodatno obdavčiti. Nato je treba uvesti enotne smernice za določitev najemnine stanovanj, določiti maksimume in stopiti na prste ljudem, ki stanovanja oddajajo na črno.

Stanovanja moramo nehati obravnavati kot investicije in sredstva za plemenitenje premoženja, ampak kot prostor za bivanje, ki morajo biti na voljo vsem, ki v Sloveniji prebivajo. Razlog za nakup stanovanja ne sme biti to, da ga bo nekdo potem oddajal nekomu tretjemu.